

ОРГАНІЗАЦІЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ОСОБАМ З ІНВАЛІДНІСТЮ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ЦЕНТРАМИ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

Малярчук Наталя Григорівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро

ORCID: 0000-0002-5150-452X

Грибанова Олена Анатоліївна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» (м. Дніпро)

У статті охарактеризовано організацію надання соціальних послуг особам з інвалідністю Територіальними центрами соціального обслуговування в Україні. Визначено, що на сьогоднішній день в Україні одним з найбільш значних суб'єктів системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади є Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (ТЦСО), які проводять роботу з виявлення серед мешканців територіальної громади осіб з інвалідністю, які потрапили в складні життєві умови й надають соціальні послуги, відповідно до їхніх потреб. Розглянуто структуру ТЦСО, яка визначається потребами мешканців територіальної громади в соціальних послугах і має нараховувати як мінімум два відділення, які спеціалізуються на певних видах соціальних послуг. З'ясовано, що серед трьох основних груп соціальних послуг, які можуть запропонувати ТЦСО особам з інвалідністю, найбільшою різноманітністю відрізняється група послуг з соціального обслуговування, найбільш поширеними з яких є соціальні послуги догляду вдома та денного догляду. Встановлено, що послуги з соціальної підтримки у більшості ТЦСО надаються як соціальна послуга натуральної допомоги та соціальна послуга соціальної адаптації, а соціальні послуги спрямовані на соціальну профілактику в питаннях інвалідності – як послуги інформування та консультивання. Оскільки більшість із послуг, що надаються особам з інвалідністю в ТЦСО є базовими, перспективним напрямом роботи ТЦСО визначено розширення їх переліку за рахунок спеціалізованих послуг, відповідно до індивідуальних потреб бенефіціарів, зокрема такої необхідної послуги як

спеціалізована комплексна соціальна послуга тимчасового відпочинку для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю.

Ключові слова: *особи з інвалідністю, соціальні послуги, Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), складні життєві обставини, територіальна громада*

Maliarchuk N., Hrybanova O. Organization of provision of social services to persons with disabilities by Territorial social service centers in Ukraine

The article describes the organization of social services provision for persons with disabilities by Territorial Social Service Centers in Ukraine. It is determined that today in Ukraine one of the most significant entities of the system of social services provision at the level of the territorial community is the Territorial Social Service Centers (Social Service Provision) (TSS), which carry out work to identify persons with disabilities among the residents of the territorial community who have found themselves in difficult living conditions and provide social services in accordance with their needs. The structure of the TSS is considered, which is determined by the needs of residents of the territorial community in social services and must have at least two departments specializing in certain types of social services. It was found that among the three main groups of social services that TSS can offer to persons with disabilities, the group of social service services is distinguished by the greatest diversity, the most common of which are social home care and day care services. It was found that social support services in most TSCOs are provided as a social service of in-kind assistance and a social service of social adaptation, and social services aimed at social prevention in disability issues are provided as information and counseling services. Since most of the services provided to persons with disabilities in TSCOs are basic, a promising direction of TSCO work has been identified as expanding their list at the expense of specialized services, in accordance with the individual needs of beneficiaries, in particular such a necessary service as a specialized comprehensive social service of temporary rest for persons caring for persons with disabilities.

Key words: *persons with disabilities, social services, Territorial social service centers (provision of social services), difficult life circumstances, territorial community.*

Постановка проблеми. Сучасний світ, стикається з багатьма викликами, включаючи економічні кризи, пандемії, військові конфлікти та природні катастрофи. Це спричиняє збільшення кількості людей, які опиняються у складних життєвих обставинах, таких як безробіття, втрата житла, важка хвороба або інвалідність. Соціальні послуги допомагають таким людям адаптуватися до нових умов, забезпечують підтримку та сприяють подоланню труднощів. Саме тому створення ефективної системи надання соціальних

послуг та забезпечення ними всіх хто їх потребує є важливим завданням демократичного та соціально орієнтованого суспільства.

В умовах повномасштабної війни, яку росія розв'язала в Україні, в суспільстві стрімко зростає частка людей з інвалідністю. За даними Міністерства соціальної політики України станом на грудень 2023 року їхня кількість зросла на 103 719 осіб (для порівняння, до повномасштабного вторгнення щорічне зростання цієї групи населення становило в середньому 13 000 ос.) [11]. Тому проблема розвитку та вдосконалення системи соціальних послуг для людей з інвалідністю є сьогодні надзвичайно актуальною для України.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема організації системи соціальних послуг в Україні активно досліджується українськими науковцями. У дослідженні О. Чусової, Г. Котломанітової та Л. Олексієнко розглянуто особливості надання соціальних послуг в Україні, зокрема проаналізовано вплив на систему надання соціальних послуг реформ децентралізації та деінституалізації [20]. Специфіку та проблеми становлення системи соціальних послуг на рівні територіальної громади досліджувала Т. Семигіна [18].

Особливостям надання соціальних послуг особам з інвалідністю присвячено дослідження Ю. Песоцької, С. Сапіги, Л. Остролуцької. Дослідниці С. Сапіга та Л. Остролуцька надали загальну характеристику особливостей надання соціальних послуг особам з інвалідністю в Україні [17]. Ю. Песоцька розглянула нормативно-правове забезпечення соціальної реабілітації осіб з інвалідністю, а також соціальну реабілітацію, як основну послугу, що надається в інклюзивно-ресурсних центрах [9]. М. Бук досліджено проблему надання соціальних послуг особам з інвалідністю в спеціальних реабілітаційних установах [2]. Проте питання щодо організації надання соціальних послуг особам з інвалідністю Територіальними центрами соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (далі – ТСЦО)

недостатньо висвітлено вітчизняними науковцями, чим обумовлено актуальність нашого дослідження.

Мета статті – характеристика організації надання соціальних послуг особам з інвалідністю Територіальними центрами соціального обслуговування в Україні, визначення типів послуг, які є найбільш поширеними та доступними для цієї категорії клієнтів, а також тих послуг, впровадження яких вона потребує.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети використано комплекс теоретичних методів дослідження, таких як: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» надано визначення людини з інвалідністю, як особи «зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності», а також зазначено обов'язок держави створити умови, які б дозволили їй реалізовувати свої права на рівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист [12].

Варто зазначити, що розуміння сутності поняття «інвалідність», а разом з цим і ставлення суспільства до людей з інвалідністю, еволюціонувало разом з розвитком його культури, моралі та рівня освіти.

У другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Генеральною Асамблеєю ООН було ухвалено низку документів, які суттєво вплинули на сприйняття людей з інвалідністю та підходи до вирішення їхніх проблем: Декларація про права інвалідів (1975), Всесвітня програма дій щодо інвалідів (1982), Конвенція ООН про права людей з інвалідністю (2006).

На зміну біомедичному визначенню, згідно з яким інвалідність прирівнювалася до хвороби, стигматизувала людину та виключала її з суспільного життя, прийшло соціальне визначення, яке вивело інвалідність з індивідуальної сфери людини і перенесло у сферу соціального оточення. Інвалідність це будь-яке обмеження або відсутність здатності виконувати

діяльність у порядку або в межах, що вважаються звичайними для пересічної людини, внаслідок порушення певних психічних, фізіологічних функцій, структури або функції тіла. Але значна частина бар'єрів та перепон, що обмежують діяльність людини з інвалідністю не є наслідком порушення здоров'я, а створена суспільством [5]. Важливо також, що інвалідність була визнана нормальним аспектом життя, оскільки кожна людина, за певних умов, може її отримати [6, с. 31].

У 2011 році Всесвітньою організацією охорони здоров'я та Світовим банком було підготовлено «Всесвітню доповідь щодо інвалідності», в якій було визначено основні бар'єри, які створює суспільство для людей з обмеженими можливостями. Зокрема, одним з таких бар'єрів, визнано брак послуг, таких як медико-санітарне обслуговування, реабілітація, підтримка та допомога. Автори доповіді також відзначили такі проблеми з наданням послуг, як: недостатнє кадрове забезпечення та низький рівень професійної підготовки персоналу, а також слабку координацію послуг, що негативно впливає на якість, доступність та ефективність послуг для людей з інвалідністю [6, с. 6]. Таким чином, організація ефективної системи надання соціальних послуг в суспільстві є важливою складовою забезпечення прав осіб з інвалідністю та їхньої соціальної інклюзії.

В Україні соціальні послуги, як нову складову соціального захисту населення запроваджено у 2003 році, коли було ухвалено ЗУ «Про соціальні послуги». В законі поняття «соціальні послуги» було визначено як «комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем» [13]. У 2007 році – затверджено «Концепцію реформування системи соціальних послуг», що мала на меті підвищення рівня якості соціальних послуг та запровадження механізму їх регулювання системою для відповіді на потреби отримувачів [15]. Затверджена у 2012 році «Стратегія реформування системи соціальних послуг» містила оновлені завдання щодо забезпечення доступності, якості та

ефективності соціальних послуг, зокрема роздержавлення та створення ринку соціальних послуг [16]. У 2019 році ухвалено новий Закон України «Про соціальні послуги», в якому було надано нове визначення поняття «соціальні послуги» як дій, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають. Серед складних життєвих обставин (далі – СЖО), перелік яких наведено в законі, зазначено й інвалідність [14].

Реформи системи надання соціальних послуг, а також реформа децентралізації, що реалізуються в Україні, передбачають наближення соціальних послуг до отримувача, забезпечення їхньої доступності у територіальній громаді. У даному контексті важливе значення має діяльність Територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (далі – ТЦСО) – спеціальних державних установ, що здійснюють соціальне обслуговування і надають соціальні послуги громадянам у СЖО, які потребують сторонньої допомоги за місцем проживання. Отримувачами послуг в ТЦСО можуть бути, зокрема, особа (віком старше 18 років), сім'я або група осіб, які через складні життєві обставини, спричинені інвалідністю потребують соціальної допомоги та послуг. У структурі ТЦСО повинні діяти як мінімум два відділення різного спрямування. Це можуть бути відділення соціальної допомоги вдома; денного перебування; стаціонарного догляду для постійного або тимчасового проживання; організації надання адресної натуральної та грошової допомоги [3].

Крім зазначених відділень, залежно від потреб мешканців громади, можуть бути створені й інші. Наприклад: спеціалізоване відділення соціальної допомоги вдома інвалідам з психічними захворюваннями; відділення надання транспортних послуг; відділення соціальної підтримки громадян тощо.

При відділеннях можуть створюватися окремі служби. Наприклад, при відділенні соціальної підтримки громадян Комунальної установи «Сумський міський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) «Берегиня» діє «Мобільна соціальна служба». Вона надає

особам з інвалідністю, які проживають у сільській місцевості Сумської міської територіальної громади та у її віддалених районах, такі соціальні послуги, як послуга догляду вдома, послуга натуральної допомоги, консультування та інформування [8].

Основними завданнями ТЦСО є виявлення громадян, які перебувають у складній життєвій ситуації і потребують соціальної допомоги та надання їм якісних соціальних послуг. Відповідно співробітники ТЦСО здійснюють роботу з населенням, з'ясовують, хто з них перебуває в СЖО, формують електронну базу даних – реєстр, здійснюють оцінювання їх індивідуальних потреб у наданні соціальних послуг [4].

У ТЦСО надається широкий спектр послуг для людей з інвалідністю, які можна об'єднати в три групи – послуги спрямовані на:

- 1) соціальну профілактику;
- 2) соціальну підтримку;
- 3) соціальне обслуговування [14].

До першої групи послуг належать соціальна профілактика інвалідності, консультування й інформування (див. табл.1). Вони покликані попереджати, обмежувати та зупиняти негативні соціальні й особистісні явища, що призводять до інвалідності.

Таблиця 1

Соціальні послуги спрямовані на соціальну профілактику в питаннях інвалідності, які надаються ТЦО*

№	Соціальна послуга	Тип послуги	Зміст
1	Консультування	базова, проста	комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для виходу зі складної життєвої ситуації та адаптації особи, сім'ї до нових умов соціального середовища, спрямованих на усунення/приспосовування обмежень життєдіяльності, підтримку соціальної незалежності, збереження та продовження соціальної активності особи, сім'ї
2	Інформування	базова, проста	надання інформації з питань соціального захисту населення, у тому числі переліку та адрес надавачів соціальних послуг, умов їх отримання, тарифів на платні соціальні послуги; надання інформації щодо

			отримання медичної, правової допомоги, адміністративних послуг та інших видів допомоги
3	Соціальна профілактика	базова, комплексна	комплекс заходів спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків у соціальному середовищі та реалізується за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного, психологічного характеру.

*Джерело [7]

Однією з форм надання послуги інформування та консультування, що практикується у ТЦСО, є «Гаряча лінія» – сервіс, який надає інформацію та консультації з питань отримання соціальних послуг в Україні. Наприклад, у Київському міському ТЦСО з березня 2023 р. функціонує «Гаряча лінія з питань надання соціальних послуг». Оператори гарячої лінії надають інформацію про те, які послуги можна отримати, який порядок їх надання та які документи необхідно надати.

Консультують щодо прав та обов'язків отримувачів соціальних послуг. Повідомляють про можливість отримання продуктивних наборів, гігієнічних засобів, засобів реабілітації тощо. У звіті про діяльність Київського міського ТЦСО за 1 півріччя 2024 р. зазначено, що аналіз дзвінків, які поступили на Гарячу лінію у звітний період дозволили зробити висновок про те, що у багатьох киян є потреба в отриманні різних соціальних послуг, проте вони не знають до яких установ звертатися [4].

Наданням інформаційних послуг громадянам в Київському міському ТЦСО займається відділ організаційно-методичного забезпечення. Для інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення використовуються також соціальна мережа Facebook, сайт Департаменту соціальної та ветеранської політики, засоби масової інформації тощо [4].

Друга група послуг спрямована на соціальну підтримку осіб з інвалідністю – сприяння подоланню СЖО, зумовлених інвалідністю (див. табл. 2).

Однією з найпоширеніших та найбільш затребуваних послуг, що надаються в ТЦСО є соціальна послуга натуральної допомоги. Більша,

порівняно з іншими, поширеність цієї послуги, відображає домінування в українській соціальній роботі патерналістського підходу, успадкованого від радянської системи соціального забезпечення. Послуга соціальної адаптації, навпаки, спрямована на те, щоб підтримати соціальну незалежність осіб з інвалідністю, зберегти та продовжити їхню соціальну активність, протидіяти формуванню у них симптомів «вивченої беспорядності» та «рентних настановлень».

Третя група послуг – соціальні послуги з обслуговування, спрямована на мінімізацію для особи з інвалідністю негативних наслідків СЖО, підтримку її життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду (див. табл. 3).

Таблиця 2

Соціальні послуги з соціальної підтримки осіб з інвалідністю, які надаються ТЦСО

№	Соціальна послуга	Тип послуги	Зміст
1	Соціальна адаптація	базова, комплексна	комплекс заходів, що здійснюються протягом строку, необхідного для процесу активного гармонійного пристосування осіб, які перебувають у СЖО, у тому числі осіб з інвалідністю до змінених умов соціального середовища, спрямованих на усунення/пристосування обмежень життєдіяльності для підтримки соціальної незалежності, збереження та продовження їхньої соціальної активності
2	Посередництво (медіація)	базова, комплексна	установлення контактів отримувача соціальної послуги з іншими суб'єктами правовідносин для невідкладного врегулювання питань, що стосуються життєдіяльності отримувача соціальної послуги; ведення переговорів, у тому числі для примирення отримувача соціальної послуги з іншим учасником посередництва.
3	Натуральна допомога	базова, допоміжна	заходи, що проводяться протягом робочого дня надавача соціальної послуги і полягають у наданні допомоги в самообслуговуванні

*Джерело [7]

Таблиця 3

Соціальні послуги з обслуговування осіб з інвалідністю, які надаються ТЦСО

№	Соціальна послуга	Тип послуги	Зміст
1	2	3	4
1	Догляд вдома	базова, комплексна	заходи, що проводяться за місцем проживання (вдома) отримувача соціальної послуги протягом робочого дня надавача соціальної послуги і полягають у наданні допомоги в самообслуговуванні
2	Денний догляд	базова, комплексна	комплекс заходів, що здійснюється у приміщенні суб'єкта, що надає соціальну послугу, протягом робочого дня і спрямований на створення умов забезпечення життєдіяльності осіб, які частково або повністю втратили здатність/не набули здатності до самообслуговування, без надання їм місця постійного проживання

Продовження табл. 3

1	2	3	4
3	Підтримане проживання	базова, комплексна	комплекс заходів – від надання квартири чи будинку для проживання до підтримки навичок самообслуговування, допомоги у веденні господарства, навчання та медичного патронажу
4	Фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору	базова, проста	заходи, що проводяться протягом робочого дня надавача соціальної послуги і полягають у здійсненні фізичного супроводу осіб з інвалідністю
5	Надання транспортних послуг	спеціалізована, допоміжна	перевезення осіб з числа маломобільних груп населення з використанням спеціального транспортного засобу (мікроавтобуса), соціального таксі, з супроводжуючим або придбання (компенсація) вартості палива.
6	Паліативного догляду	спеціалізована, комплексна	комплекс заходів, що здійснюються протягом робочого дня суб'єкта, який надає соціальну послугу, спрямованих на підвищення якості життя отримувача соціальної послуги - особи, яка має невилковні прогресуючі захворювання, що можуть супроводжуватися больовим синдромом та

			розладами життєдіяльності різного ступеня - та членів його сім'ї. Створення умов для забезпечення життєдіяльності отримувача соціальної послуги.

*Джерело [7]

Як бачимо з таблиці 3, переважна більшість послуг, що надаються особам з інвалідністю в ТЦСО, належить саме до третьої групи. Це здебільшого базові комплексні соціальні послуги, які передбачають скоординовані дії фахівців – мультидисциплінарної команди, з надання постійної, або систематичної допомоги. Варто зазначити, що мультидисциплінарний підхід у наданні соціальних послуг ТЦСО є інноваційним підходом, зорієнтованим на задоволення індивідуальних потреб бенефіціара. До складу мультидисциплінарної команди повинно входити не менше 3-х осіб з числа таких працівників ТЦСО: соціальний працівник, соціальний робітник, медичний працівник, юрисконсульт, психолог, медична сестра з масажу, лікувальної фізкультури, перукар, майстер з ремонту взуття, швачка тощо [10]. За потреби до мультидисциплінарної команди залучають фахівців з інших організацій, волонтерів.

Значно менше надається спеціалізованих послуг, таких як, наприклад, спеціалізована комплексна послуга паліативного догляду, або спеціалізована допоміжна соціальна послуга надання транспортних послуг. Наприклад, за результатами дослідження стану організації та надання соціальних послуг в Дніпропетровській області, проведеного Громадською організацією «Ліга соціальних працівників України» у грудні 2023-січні 2024 року, було з'ясовано, що в жодній з 86 територіальних громад області не надається, зокрема, така базова соціальна послуга як медіація, а також спеціалізована комплексна соціальна послуга тимчасового відпочинку для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування [1, с. 122].

Висновки. Система соціальних послуг в Україні перебуває в процесі оновлення та модернізації відповідно до нових потреб громадян та сучасних світових підходів у наданні соціальних послуг. Ухвалення діючого Закону

«Про соціальні послуги» стало важливим кроком на шляху реформування соціальних послуг, який стимулював наступні фази удосконалення системи.

На сьогоднішній день одним з найбільш значних суб'єктів системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади є Територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг). ТЦСО надають широкий спектр соціальних послуг вразливим категоріям населення, зокрема особам з інвалідністю. ТЦСО проводять роботу з виявлення серед мешканців територіальної громади осіб з інвалідністю в СЖО, що потребують допомоги й надають їм соціальні послуги, відповідно до їхніх потреб. Залежно від пріоритетних потреб клієнтів в ТЦСО створюються як мінімум два відділення, що спеціалізуються на певних видах соціальних послуг. Серед трьох основних груп соціальних послуг, які можуть запропонувати ТЦСО особам з інвалідністю, найбільшою різноманітністю відрізняється група послуг з соціального обслуговування, що включає такі послуги як: догляд вдома, денний догляд, підтримане проживання, фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату та пересуваються на кріслах колісних, порушення зору; надання транспортних послуг; паліативного догляду. Хоча варто підкреслити, що не всі з зазначених послуг надаються в кожному окремому ТЦСО. Найбільш поширеними з них є соціальні послуги догляду вдома та денного догляду. Також у більшості ТЦСО надаються такі послуги з соціальної підтримки осіб з інвалідністю, як натуральна допомога та соціальна адаптація, а також послуги соціальні послуги спрямовані на соціальну профілактику в питаннях інвалідності: інформування та консультування. Більшість із послуг, що надаються особам з інвалідністю в ТЦСО є базовими, тому потрібно працювати над тим, щоб розширити асортимент послуг за рахунок спеціалізованих послуг, відповідно до індивідуальних потреб бенефіціарів, зокрема такої необхідної послуги як спеціалізована комплексна соціальна послуга тимчасового відпочинку для осіб, які здійснюють догляд за особами з інвалідністю, особами, які мають невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аналіз стану організації та надання соціальних послуг в Дніпропетровській області. Київ, 2024. 170 с.
2. Бук М. Соціальне обслуговування осіб з інвалідністю в реабілітаційних установах України. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2020. № 9. С. 82–89. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.15>.
3. Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг): Постанова КМУ від 29 грудня 2009 р. № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2009-%D0%BF#Text>
4. Звіт про роботу Київського міського територіального центру соціального обслуговування за 1 півріччя 2024 р. URL: https://media-stg.kyivcity.gov.ua/kyivcity/sites/26/2024/07/23/zvit_tercentr_1pivr.pdf
5. Інвалідність і стигматизація у зв'язку з інвалідністю. *Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді*. Київ, 2023. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/disability-and-disablism>
6. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник / За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. Київ, 2012. 216 с.
7. Класифікатор соціальних послуг: затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України 23 червня 2020 року № 429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>
8. Надавачі соціальних послуг. *Сумська міська рада. Департамент соціального захисту населення*. URL: <https://dszn.smr.gov.ua/nadavachi-sotsialnih-poslug/>
9. Песоцька Ю.Ю. Нормативно-правове забезпечення соціальної реабілітації осіб з інвалідністю. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. Вип. 2 (9). С. 121–129. DOI: [https://doi.org/10.31499/26180715.2\(9\).2022.267102](https://doi.org/10.31499/26180715.2(9).2022.267102)
10. Порядок організації мультидисциплінарного підходу з надання соціальних послуг у територіальному центрі соціального обслуговування

(надання соціальних послуг): Наказ Міністерства соціальної політики України 26.12.2011 № 568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0354-12#Text>

11. Послуги та пільги для осіб з інвалідністю: що, як, де можна отримати? (2023). *Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт*. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23405.html?PrintVersion>

12. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР)*, 1991, № 21, ст.252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

13. Про соціальні послуги: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 45, ст.358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text>

14. Про соціальні послуги: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2019, № 18, ст.73. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

15. Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2007 р. N 178-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/178-2007-%D1%80#Text>

16. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text>

17. Сапіга С., Остролицька Л. Особливості надання соціальних послуг людям з інвалідністю. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 3. С. 115–123, Doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.14>

18. Семигіна Т. Соціальні послуги на рівні громади: Розвиток чи занепад соціальної сфери? *Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference*. (Vol. 1) (Sydney, December 17, 2021). Sydney, Australia: European Scientific Platform. С. 62-64. URL: https://www.researchgate.net/publication/357302878_Socialni_poslugi_na_rivni_gromadi_rozvitok_ci_zanepad_socialnoi_sferi

19. Територіальні центри соціального обслуговування. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/centri-zahistu.html>

20. Чусова О., Котломанітова Г., Олексієнко Л. Особливості надання соціальних послуг в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.* 2020. Вип. 2 (47). С. 209-213. DOI: 10.24144/2524-0609.2020.47.209-213

REFERENCES

1. Analiz stanu orhanizatsii ta nadannia sotsialnykh posluh v Dnipropetrovskii oblasti. (2024) [Analysis of the state of organization and provision of social services in the Dnipropetrovsk region]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Buk, M. (2020). Sotsialne obsluhovuvannia osib z invalidnistiu v reabilitatsiinykh ustanovakh Ukrainy [Social services for people with disabilities in rehabilitation institutions in Ukraine]. *Pidpriumnystvo, hospodarstvo i pravo*, 9, 82-89. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.9.15>. [in Ukrainian].

3. Some issues of the activities of territorial social service centers (provision of social services): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December No. 1417 (2009, December 29). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1417-2009-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

4. Zvit pro robotu Kyivskoho miskoho terytorialnoho tsentru sotsialnoho obsluhovuvannia za 1 pivrichchia 2024 r. [Report on the work of the Kyiv City Territorial Center for Social Services for the 1st half of 2024]. Retrieved from: https://media-stg.kyivcity.gov.ua/kyivcity/sites/26/2024/07/23/zvit_tercentr_1pivr.pdf [in Ukrainian].

5. Invalidnist i styhmatyzatsiia u zviazku z invalidnistiu. (2023) [Disability and disability-related stigma]. *Kompas*. Kyiv. Retrieved from: <https://www.coe.int/uk/web/compass/disability-and-disablism>

6. Baida, L.Iu., Krasiukova-Enns, O.V. (Eds). (2012). Invalidnist ta suspilstvo [Disability and Society]. Kyiv [in Ukrainian].

7. Klasyfikator sotsialnykh posluh: zatverdzheno Nakazom Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy 23 chervnia 2020 roku № 429 [Classifier of social services: approved by Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine dated June

23, 2020 No.429]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> [in Ukrainian].

8. Nadavachi sotsialnykh posluh [Social service providers]. *Sumska miska rada. Departament sotsialnoho zakhystu naseleunia*. Retrieved from: <https://dszn.smr.gov.ua/nadavachi-sotsialnih-poslug/> [in Ukrainian].

9. Pesotska, Yu.Iu. (2022). Normatyvno-pravove zabezpechennia sotsialnoi reabilitatsii osib z invalidnistiu [Regulatory and legal support for social rehabilitation of persons with disabilities]. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, 2 (9), 121–129. DOI: [https://doi.org/10.31499/26180715.2\(9\).2022.267102](https://doi.org/10.31499/26180715.2(9).2022.267102) [in Ukrainian].

10. Procedure for organizing a multidisciplinary approach to the provision of social services in a territorial social service center (provision of social services): Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine № 568 (2011, December 26). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0354-12#Text> [in Ukrainian].

11. Posluhy ta pilhy dlia osib z invalidnistiu: shcho, yak, de mozhna otrymaty? [Services and benefits for people with disabilities: what, how, where can you get them?]. *Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy: ofitsiyni sait*. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/news/23405.html?PrintVersion> [in Ukrainian].

12. On the basics of social protection of persons with disabilities in Ukraine: Law of Ukraine (1991). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> [in Ukrainian].

13. On social services: Law of Ukraine. (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15#Text> [in Ukrainian].

14. On social services: Law of Ukraine (2019). *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 18, Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].

15. On approval of the Concept of reforming the system of social services. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 178-p. (2007, April 13). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/178-2007-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

16. On approval of the Strategy for reforming the system of providing social services: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August No. 556-r.

(2012, August 8). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

17. Sapiha, S., Ostrolutska, L. (2023). Osoblyvosti nadання sotsialnykh posluh liudiam z invalidnistiu [Features of providing social services to people with disabilities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 115–123. Doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.3.14> [in Ukrainian].

18. Semyhina T. Sotsialni posluhy na rivni hromady: Rozvytok chy zanepad sotsialnoi sfery? *Current issues of science, prospects and challenges: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the I International Scientific and Theoretical Conference*. (Vol. 1) (Sydney, December 17, 2021). Sydney, Australia: European Scientific Platform. C. 62-64. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/357302878_Socialni_poslugi_na_rivni_gromadi_rozvitok_ci_zanepad_socialnoi_sferi [in Ukrainian].

19. Terytorialni tsentry sotsialnoho obsluhovuvannia [Territorial social service centers]. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy: ofitsiinyi sait. Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/content/centri-zahistu.html> [in Ukrainian].

20. Chusova O., Kotlomanitova H. & Oleksiienko L. (2020). Osoblyvosti nadання sotsialnykh posluh v Ukraini [Peculiarities of providing social services in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota*, 2 (47), 209-213. DOI: 10.24144/2524-0609.2020.47.209-213 [in Ukrainian].